

Tomáš G. Masaryk na stránkách periodika *Svobodný zednář* 1925–1932

Ctirad V. Pospíšil
Veronika Řeháková
Jan Sušer

Předkládaná studie navazuje na předchozí, která byla věnována poměru T. G. Masaryka k regulérním svobodným zednářům.¹ Nyní chceme nahlédnout danou záležitost tak říkajíc z druhé strany, tedy zmapovat a následně vyhodnotit poměr československých regulérních zednářů k prezidentu Osvoboditeli. Velmi cenným a zajímavým materiálem, který nám dovolí vystihnout základní rysy i průběh výše popsaného vztahu, je interní periodikum českých regulérních svobodných zednářů *Svobodný zednář* (= SZ), které vycházelo v letech 1925–1938. V dané souvislosti si dovoluujeme podotknout, že se nám nepodařilo objevit žádnou rozsáhlejší odbornou publikaci, jejíž autor by se věnoval danému tématu stejně podrobným způsobem, jak jsme si předsevzali my.²

Dlužno podtrhnout, že se nejedná o tajnou tiskovinu, nýbrž pouze o interní časopis. Navzdory pohnutým dějinám naší vlasti, které v zásadě znemožňovaly činnost svobodných zednářů v letech 1939–1989, jsou výše zmíněné ročníky tohoto periodika dostupné v Národní knihovně České republiky, a to dokonce i v digitální podobě, takže každý zájemce si může údaje uvedené v této studii snadno ověřit. K dispozici jsou pochopitelně také ročníky po roce 1990, respektive 1997.

¹ Srov. Ctirad V. Pospíšil, „Poměr T. G. Masaryka k regulérním zednářům,“ *Studia theologica* 22, č. 1 (2020): 197–227. Vzdálenější kořen nyní předkládaného článku je monografie: Ctirad V. Pospíšil, *Masaryk iritující a fascinující*, Praha: Karolinum, 2018.

² Obecné informace o daném periodiku přináší Jana ČECHUROVÁ, *Čeští svobodní zednáři ve XX. století*, Praha: Libri, 2002, s. 237–245. Autorka hodnotí tiskovinu spíše jako revue. Podtrhuje význam evangelicky orientovaného Rudolfa J. Vonky, který jako šéfredaktor od roku 1930 ustálil periodicitu, přičemž ale překračoval stanovený rozpočet. Vydáváním periodika a jiných zednářských tiskovin se ujal nakladatelství Legiografie.

Vzhledem k tomu, že v příslušném časopisu se nachází velmi mnoho výpovědí o prezidentu Osvoboditeli, jevílo se jako redakčně moudré předložit nalezený materiál a jeho vyhodnocení nikoli v jedné neúměrně dlouhé studii, nýbrž ve dvou úzce souvisejících článcích. Vzhledem k tomu, že máme v rukou dvanáct ročníků, první studie je věnována prvním šesti, zatímco druhá zbývajícím polovině. Pokud bychom hledali nějakou skutečnost, která by ospravedlňovala výše naznačené rozvržení, pak se přímo nabízí rok 1933, protože v něm nastoupil Adolf Hitler k moci, konkrétně 30. ledna byl jmenován říšským kancléřem. V následujícím roce se pak po Hindenburgově smrti prohlásil absolutní hlavou státu. Právě v těchto letech mezi pronásledované odpůrce režimu patřili také němečtí svobodní zednáři, z nichž mnozí prchali z Říše také přes prvo-republikové Československo. Čeští svobodní zednáři nemohli na dané skutečnosti nereagovat. Následující zkoumání nám ukáže, zda a případně jak se výše zmíněný zlom projevil na stránkách *Svobodného zednáře*.

Naše nynější snažení vyústí do prvního závěru, v němž se pokusíme vyhodnotit materiál nacházející se v ročnících 1925³–1932. Nepůjde nám však pouze o historii jako takovou, protože jako křesťanští teologové⁴ chceme dané otázky porozumět rovněž z hlediska naší vlastní odbornosti.⁵ V předchozí studii věnované Masarykovu pohledu na regulérní

³ V úctyhodné monografii ČECHUROVÁ, Čeští svobodní zednáři ve XX. století, s. 36 se dočteme, že *Svobodný zednář* vycházel od roku 1926, což se zdá být drobnou nepřesností, neboť první čísla nesou vročení 1925.

⁴ Dva katoličtí teologové v tomto případě spolupracovali s kolegou Janem Sušerem, který je pravoslavného vyznání.

⁵ Jsme si vědomi, že v dějinách katolické církve se nacházejí papežské encykliky, které hovoří o svobodných zednářích velmi negativně, označují je kupříkladu jako sektu a obviňují je ze satanismu. Srov. Pius IX., *Quanta cura*, enc. ze dne 8. prosince 1864, in *Enchiridion delle Encicliche* 2, Bologna: EDB, 1996, č. 317–328; Lev XII., *Humanum genus*, enc. ze dne 20. dubna 1884, in *Enchiridion delle Encicliche* 3, Bologna: EDB, 1997, č. 381–432. Důrazně podotýkáme, že tak zvaný třetí koš magisteria není závazný v absolutním slova smyslu, neboť jde často o záležitosti dobové, kulturně, situačně podmíněné. Svatý stolec je neomylný ve výkladu zjevení, nikoli například v politických záležitostech nebo v hodnocení určitých skupin lidí. Jestliže musíme bedlivě interpretovat zejména starozákonní biblické texty, pak by se nikdo neměl divit, když obdobně opatrně přistupujeme ke třetímu koši magisteria papežů z druhé poloviny devatenáctého století. Navíc ne všechny informace o svobodných zednářích v oněch textech pocházely ze spolehlivých zdrojů. Není tudíž správné bez hlubokého kritického zamyšlení aplikovat ony texty na dnešní svět, protože sama katolická církev prošla od těch dob velkou proměnou vnitřní mentality a postoje ke světu. Stačí srovnat *Syllabus* Pia IX. a encykliku Jana Pavla II. *Fides et ratio*. Rovněž svobodní zednáři vykazují nemalé posuny v oblasti vnitřní mentality, o čemž svědčí například jejich mnohem

svobodné zednáře zaznělo, že poměr katolíka k těmto pěstitelům Královského umění, jak se oni sami někdy definují, by měl mít podobu mezináboženského, případně ekumenického dialogu. Jde-li nám o to, aby se vzájemné nahlížení katolíků na zednáře a opačně očistilo od v zásadě nepodložených předpokladů, a to na základě metodicky přísného hledání pravdy, určitě to plně ospravedlňuje, proč se daným tématem zabýváme jako teologové. Nejde nám tudíž výlučně o konstatování faktů, nýbrž také o proměnu smýšlení v první řadě nás samotných a následně těch, kdo nám popřejí sluchu. Právě v tom se také teologicky laděná práce bude poněkud lišit od práce čistě historické. Sluší se ještě poznamenat, že historik, který není zběhlý v teologické problematice, pravděpodobně nebude mít stejnou vnímavost vzhledem k problematice náboženského rysu Masarykova životního a myšlenkového poselství jako my, kteří se teologii dlouhodobě věnujeme. Podotýkáme, že se někdy u našich kolegů historiků setkáváme s nerozlišováním podstatného jádra křesťanské a katolické duchovní identity od tak zvané církevní politiky. Důrazně podtrhujeme, že i dost vyhraněný antiklerikalismus a odpor vůči politickému katolicismu ještě vůbec nemusí znamenat bezbožectví a nenávist ke zralé křesťanské víře.

Ještě než vkročíme na vlastní pole našeho výzkumu, je třeba podotknout, že v této i následující studii se již nemíníme věnovat základním informacím,⁶ které se týkají dějin zednářství obecně a dějin českého,

větší otevřenost vůči okolní společnosti, nežli tomu bylo dříve. Jejich tajemnost je dnes stále více „poodhalována“. Co platí pro dnešní katolíky, by ovšem mělo platit i pro současné svobodné zednáře, kteří by měli přestat katolickou církev vnímat tak, jako kdyby se od druhé poloviny předminulého století nezměnila.

Pokud jde o naši práci, která směřuje k pravdivější informovanosti jedni o druhých i k pokud možno většímu vzájemnému respektu mezi katolíky a svobodnými zednáři, je nutno podtrhnout, že teologové pouze argumentují a navrhuji. Jak se bude dále utvářet postoj církve ke svobodným zednářům zejména u nás, je na svědomí každého věřícího a také na odpovědnosti církevních pastýřů.

- ⁶ Zájemce o informace týkající se zednářství a jeho dějin odkazujeme na následující publikace, přičemž jsme si vědomi, že nikoli každá následující kniha má vědeckou úroveň: srov. např. Eugen LENNHOFF – Oskar POSNER, *Internationales Freimaurer-Lexikon*, Wien – München: Amalthea-Verlag, 1932 = 1980; František ŠÍS – Emanuel LEŠEHRAD, *Vznik svobodného zednářství oříadu skotského starého a přijatého v Československu 1–2*, Praha: Legiografie, 1936; *Staré povinnosti svobodných zednářů*, Bratislava: Cad Press, 1992 (reprint prvorepublikové publikace v českém jazyce, autor není uveden); Jana ŠETŘILOVÁ, *Alois Rašín. Dramatický život českého politika*, Praha: Argo, 1997; Jules BOUCHER, *Zednářská symbolika*, Praha: Trifon, 1998; Tomáš SRB, *Řád svobodných zednářů 1–2–3*, Praha: Eminent, 2001, 2002, 2003; Čechurová, *Čeští svobodní zednáři ve XX. století*; Luboš ANTONÍN, *Moud-*

potažmo československého zednářství, neboť dané vstupní informace jsou obsaženy v již zmíněné předchozí studii věnované poměru T. G. Masaryka k regulérním svobodným zednářům. Budeme postupovat chronologicky po jednotlivých ročnících. Mělo by být vcelku pochopitelné, že naším cílem není podrobně zmapovat úplně všechny zmínky o prezidentu Osvoboditeli, protože bychom se nevyhnuli mnoha opakováním, která by byla únavná a ve skutečnosti by zamlžovala to opravdu podstatné. Například nebudeme uvádět každou přednášku (kresbu)⁷, která byla v té neb oné lóži věnována masarykovské problematice.

1. PRVNÍ ROČNÍK 1925–1926–1927:⁸

MLČENÍ (NIKOLI ABSOLUTNÍ) O MASARYKOVI

Plný titul periodika zní: *Svobodný zednář. Orgán československého zednářstva*. Vydavatelem byl František Kadeřávek. Redakční rada byla tříčlená: Jan Kapras, Julius Myslík, Josef Volf. Posledně zmíněný je znám jako opravdu velmi solidní badatel v oblasti dějin zednářství v Čechách a na Moravě.⁹ Odpovědným redaktorem byl člen redakční rady Julius

rost – síla – krása. Zednářské tisky ze zámeckých knihoven v České republice, Praha: Národní knihovna ČR, 2003; Michael BOROVÍČKA, *Dějiny zednářských lóží. Spiklenci proti světu, nebo dobrodinci lidstva*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2003 (Tato publikace má výrazně popularizační charakter, ne všechny údaje v ní obsažené jsou plně důvěryhodné.); Jan PODŠKUBA, *České svobodné zednářství v průběhu XVIII. století*, Praha: Národní knihovna, 2005; Jiří KROUPA, *Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770–1810*, Brno: Era, 2006; Laurent GARDNER, *V Šalomounově stínu*, Praha: Eminent, 2007; Karel ŠÝS, *Praha zednářská: historie zednářství v Čechách*, Praha: BVD, 2009–2011–2016 (publikaci uvádíme proto, že je poměrně rozšířená, z vědeckého hlediska však nejde o zdroj právě nejdůvěryhodnější); David V. BARRET, *Atlas – tajné spolky. Pravda o templářích, zednářích a jiných organizacích*, Praha: Metafora, 2010; Martin JAVOR, *Slobodomurárske Košice*, Košice: SOFA, 2010; Robert L. D. COOPER, *Tajemství zednářského kódu: bratrstvo v proměnách času*, Plzeň: Plejáda, 2010. Případné další tituly se dají zjistit na: <https://www.lnarod.cz/>.

⁷ V zednářské mluvě se tak označovala přednáška pořádaná v určité lóži. Uvážíme-li, že v češtině se o přednášejícím leckdy řekne, že danou věc velmi dobře vykreslil, byť při tom ve skutečnosti nenamaloval zhora nic, pak to není zase tak daleko našemu obvyklému způsobu vyjadřování.

⁸ Celkový počet stran je 72.

⁹ Odvahu pustit se do klání s mýty o zednářské minulosti měl Josef Volf zejména proto, že byl profesionálním historikem Gollovy školy.

„Ne, Volf nedělal zednářům medvědí službu, ale mohlo se to tak zdát. Věděl, že zednářství opírající se o vyvratitelné legendy stojí na hliněných nohou. A jak tyto legen-

Myslík. Periodicita vycházení byla zpočátku proměnlivá, takže rozběh časopisu určitě nebyl bez problémů. V roce 1925 vyšlo jen jedno číslo o šestnácti stranách. Následujícího roku další dvě čísla, ovšem číslování stran pokračovalo kontinuálně až do strany 48. Též v roce 1926 číslování dále pokračuje v návaznosti na předchozí čísla až do celkové strany sedmdesát dva. Ač se to zdá paradoxní, první ročník zahrnuje tři léta ediční práce.

Je vcelku pochopitelné, že primární tematikou byla samotná zednářská identita.¹⁰ Narážíme na relativně četné zmínky o J. A. Komenském. V dané souvislosti by nás nemělo překvapovat, že v těchto třech letech shrnutých do prvního ročníku se jméno T. G. Masaryka neobjevuje ani jednou.¹¹ Opravdu zvláštním se to zdá být v článku z roku 1925 „České zednářstvo a česká státní myšlenka,“ neboť zde evidentně idea československé státnosti ještě nesplývá s postavou prezidenta Osloboditele. V daném příspěvku se dozvídáme, že zednáři jsou sdružením lidí různých politických a náboženských přesvědčení, mezi nimiž mají vznikat vztahy úcty, důvěry a bratrství, což má pochopitelně jít ku prospěchu československého státu. Vedle toho chtěli zednáři usilovat také o vzájemné porozumění mezi národy Československa, což byl úkol choulositivý. Jeho naplnění se dalo očekávat nikoli ihned, neboť zvláště mezi německými zednáři tehdy bylo ještě mnoho resentimentu po první světové válce.¹² Zároveň ale z jiných zdrojů lze poměrně snadno zjistit, že **v jednotlivých českých lóžích se v této době odehrávalo nemálo přednášek na masarykovská témata,¹³ takže se nejednalo o mlčení absolutní!**

V prvním ročníku není ani zmínka o čestném krytí, tedy **odchodu z lóže Karla Čapka a jeho bratra Josefa, k němuž došlo právě na počátku roku 1927.** Důvod tohoto odchodu spočíval jednak v tom, že

dy vypadaly? Ve stručnosti – zednářství do Čech přinesl František Antonín hrabě Špork, předními zednáři byli Dobrovský a snad i jiní obrozenci...” ČECHUROVÁ, Čeští svobodní zednáři, s. 254, srov. 253–261. Volfovým oponentem byl jiný zednář, rádoby historik spíše romantického ladění, Emanuel Lešehrad, který hned po Volfově smrti roku 1937 začal opět křísit staré legendy.

¹⁰ Srov. např. Josef VOLF, „Z dějin pražského svobodného zednářství po roce 1740,“ SZ 1 (1925–1926–1927): 40–44.

¹¹ Dva výskyty neoznačují osobu, nýbrž místo, potažmo instituci, protože se jedná o Masarykovo nábřeží (s. 21) a Masarykovu univerzitu (s. 46).

¹² J. K. „České zednářstvo a česká státní myšlenka,“ SZ 1 (1925): 4.

¹³ Srov. Die Drei Ringe 4 (1928): 38 – řada zpráv o přednáškách v českých lóžích v roce 1927. Jedná se o periodikum německých zednářů v Československu, které vycházelo rovněž v letech 1925–1938.

racionálnímu Čapkovi nevyhovoval archaický rituál, jednak v tom, že **mezi zednáři byli členové různých politických stran**,¹⁴ z nichž **ne všechny byly tak docela nakloněny Hradu a prezidentu Masarykovi**, což už se našeho tématu přímo dotýká. Jednalo se také o důvody osobní, jak vyplývá z relativně nedávno objeveného dopisu velkého českého spisovatele z února roku 1927.¹⁵ Není také vyloučeno, že méně přívětivý **postoj některých českých zednářů k Masarykovi byl dán určitým zklamáním, neboť zahraniční odboj po skončení první světové války uvrhl**

¹⁴ Srov. Čechurová, *Čeští svobodní zednáři*, s. 172–175. – „Je třeba předeslat, že ve druhé polovině dvacátých let přišlo s novým stabilním vedením Národní Veliké Lóže, které postavilo do svého čela Ladislava Syllabu, období ‚velkého úklidu‘.“ (s. 173) Vyloučení byli například Václav Klofáč a básník Jan Svatopluk Machar. Odešel také Viktor Dyk a další. Důvodem bylo zpravidla zanedbávání společných setkání a také neplacení příspěvků. **Snad se sluší podotknout, že Velký Mistr doktor Syllaba byl osobním lékařem T. G. Masaryka a E. Beneše.**

¹⁵ Ačkoli byl příslušný dopis uveřejněn již před čtyřmi lety, zdá se být vhodné připomenout jeho znění znovu i z toho důvodu, že nyní se stane pro řadu zájemců dostupnějším:

„V Praze, 1. února 1927/ Velevážený a drahý pane profesore, prosím, abyste tlumočil v ř. l. Národ mou žádost, abych byl propuštěn a vyškrtnut ze svazku členů. Jak je vám známo, byl jsem hrubě, lživě a urážlivě napaden v novinách, jejichž ředitelem je člen ř. l. N., bez jehož souhlasu by řečený útok nemohl být podniknut. Ukázalo se, že bratrství, na něž je mezi S. Z. skládána přísaha, nezavazuje členy k společenské slušnosti, ani k čestnosti, ani k tomu, aby se vůči sobě zřekli těch nejnižších a nejkřivějších prostředků nenávisti. Nemá-li S. Z. moci ani vůle, aby uložilo svým členům rytířštější etiku a kázeň, nemá-li moci ani vůle, aby je přiměla k čestné satisfakci za hrubě a veřejně křivdy, pak je bohužel prázdnotou a marnou formalitou; a já se s lítostí loučím s těmi bratry, které jsem miloval, i když jsem je zřídka vídal. Vám v dokonalé úctě oddaný *Karel Čapek*.“ Příloha článku: Petr Kabeš, „Derniéra výstavy ‚Čapkova lóže Národ‘“, *SZ* 20 (2016): 3.

Je patrné, že spory mezi některými bratry zednáři kvůli jejich politické orientaci mohly nabýt také vyhraněné osobního rázu. Každopádně je nyní zřejmější hlavní důvod odchodu Karla Čapka z lóže Národ. Osoba, na niž si Karel Čapek diskrétně stěžoval, byl František Sís (1878–1938), účastník domácího odboje za první světové války, jeden ze zakladatelů novodobého českého svobodného zednářství, člen Národní strany svobodomyšlné, z níž se po roce 1918 stala strana Česká státoprávní demokracie a posléze Československá národní demokracie, šéfredaktor Národních listů, vystupoval stále ostřeji v duchu českého nacionalismu. Ve dvacátých letech projevoval loajalitu vůči Karlu Kramářovi, takže nebyl nakloněn Hradu, potažmo prezidentu Masarykovi. Srov. „František Sís“ (nekrolog, redakční příspěvek), *Národní listy* 78, č. 224 (1938): 1. V prvních letech svého členství si Edvard Beneš v soukromé korespondenci stěžoval, že zednářské prostředí není tak docela prosto předsudků. Srov. Čechurová, *Čeští svobodní zednáři*, s. 326. Mimochodem mezi Benešovy politické oponenty patřil také František Sís.

do stínu onen domácí, z jehož řad se rekrutovali téměř všichni první čeští svobodní zednáři.

2. DRUHÝ ROČNÍK 1927–1928:¹⁶

MASARYK JAKO POSTAVA SJEDNOCUJÍCÍ NÁRODY ČESKOSLOVENSKA

Vydavatel, redakční rada a hlavní redaktor jsou stejné osoby jako v předchozím případě. První zmínku Masarykova jména nacházíme hned v úvodním čísle, kde se ve zprávě o činnosti Lóže Národ¹⁷ hovoří o české kolonii v Londýně za první světové války. Krajanské sdružení mělo čítat kolem sedmi set osob. Tuto kolonii měl osobně při svém pobytu a působení v městě nad Temží důkladně poznat také profesor Masaryk.¹⁸

Z historického hlediska je velmi zajímavý článek Josefa Volfa, pojednávající o snahách českých zednářů v USA o založení celosvětového všeslovanského zednářského svazu. Tento záměr došel určitého naplnění v roce 1914, když se ustavil svaz slovanských zednářů v USA pod názvem Jan Hus. Na prvním zasedání dospěli přítomní k rozhodnutí vyzvat profesora Masaryka, aby k pětistému výročí od tragické smrti mistra Jana Husa napsal české dějiny a životopis Jana Husa, kterýžto materiál by pak američtí zednáři českého původu přeložili do angličtiny a rozdávali svým kolegům, aby je tak seznámili s českou problematikou a získali pro naše národní zájmy.¹⁹ Když tento list vznikál, nemohli mít

¹⁶ Celkový počet stran je 80.

¹⁷ Ač to není železné pravidlo, v oficiálních textech regulérních svobodných zednářů se uplatňuje ortografie psaní velkých písmen, která podle našeho soudu vychází z angličtiny. Ačkoli to může působit v české odborné studii nezvykle, kvůli respektu k uvedeným interním zvyklostem přebíráme nyní tu ortografii, na niž jsou svobodní zednáři navyklí. I mezi nimi se však vyskytují jednotlivci, kteří by tento obyčej rádi přizpůsobili českým zvyklostem. Pro úplnost dodáváme, že v této věci postupujeme podobně jako jiní současní badatelé v oblasti dějin českého zednářství.

¹⁸ „Zpráva z Lóže Národ,“ *SZ* 2 (1927–1928): 12 (autor neuveden). Na straně 74 se dozvídáme, že plzeňská Lóže Dobrovský uspořádala přednášku na téma Masaryk a jeho lid. *Srov. SZ* 2 (1927–1928): 74.

¹⁹ Josef VOLF, „Svaz Jan Hus Slovanských Svobodných Zednářů,“ *SZ* 2 (1927–1928): 60–63.

„A byla to myšlenka důstojné oslavy 500leté památky mučednické smrti M. Jana Husi, která vyvolala tento Svaz, který měl slučovat všechny slovanské zednáře celé zeměkoule. Prvním pak činem nového útvaru bylo rozhodnutí, obrátiti se dopisem na prof. dr. T. G. Masaryka, aby k oslavě 500leté památky upálení M. Jana Husa napsal české

jeho autoři ani tuchu, že právě v den pětistého výročí Husova skonu Masaryk veřejně vyhlásí boj za naši samostatnost. Masaryk místo toho, aby psal historickou práci o minulých dějích, se sám rozhodl současné dějiny aktivně spoluvytvářet, k čemuž ostatně vždycky inklinoval.

Následuje zpráva z činnosti Lóže Pavel Josef Šafařík v Košicích. Dozvídáme se, že se zde konala přednáška o Masarykovi jako pacifistovi, na níž se v hojném počtu zúčastnili maďarští zednáři z Lóže Resurrexit žijící na východním Slovensku. Uvedená akce byla nesena duchem smíru mezi národy, které spolu několik let předtím vedly válku o slovenská území. Působení zednářů tedy bylo mírotvorné a státotvorné zároveň.²⁰ Dlužno podotknout, že situace svobodných zednářů v Maďarsku od roku 1920 byla opravdu svízelná, takže jejich spolupráce s českými a slovenskými zednáři v Košicích má hlubší historické opodstatnění.

3. TŘETÍ ROČNÍK 1929:²¹

MASARYK JAKO GARANT OBČANSKÉ SVOBODY, NUTNÉ K EXISTENCI ZEDNÁŘŮ

První výskyt jména Masaryk v tomto ročníku se objevuje v souvislosti s textem, který hovoří o významu tisku pro svobodné zednáře. Dozvídáme se, že Masaryk vyzdvíhal význam reformace, která vedla lidi k samosprávě a nakonec k demokracii.²² Také druhý výskyt námi hledaného jména má povahu marginální. Jedná se o redakční zprávu, která popisuje článek z amerického tisku, kde se hovoří o E. Benešovi, jenž v té době již byl členem Lóže J. A. Komenský,²³ a o prezidentu T. G. Masary-

dějiny s přílohou životopisu českého mučedníka. Chtěli se jimi pochlubit na Mezinárodní výstavě v San Francisku r. 1915.“ (s. 61)

²⁰ „Zpráva P. J. Šafařík Košice,“ SZ 2 (1927–1928): 71 (autor neuveden).

²¹ Celkový počet stran je 64.

²² Srov. „Poslání tisku s hlediska zednářského,“ výpisky z desky kreslené F. D. v Lóži Jan Amos Komenský, Praha, dne 5. února 1929, SZ 3 (1929): 10–11 (autor neuveden).

Dovolujeme si podotknout, že uvedený způsob interpretace historické a politologické stránky zrodu demokracie je výrazně zjednodušený. Stačí totiž kupříkladu připomenout, že středověká univerzita se svým interním právním systémem a se svobodnou volbou děkanů a rektorů byla sice plně katolická, nicméně svým způsobem rovněž demokratická. O určitých prvcích demokratického uspořádání bychom mohli hovořit rovněž v případě samosprávy některých středověkých měst.

²³ Konkrétně od roku 1927. Srov. Čechurová, *Čeští svobodní zednáři*, s. 318–328.

kovi. Američtí autoři mu zkomolili jméno na „Theodor“.²⁴ Obdobně jako výše narážíme na zprávu z košické lóže, která stručně popisuje setkání českých a slovenských zednářů s těmi maďarskými, z nichž jeden hovořil velmi uctivě o působení prezidenta Masaryka, a to jak slovensky, tak maďarsky.²⁵

Z celého ročníku je bezesporu nejdůležitější článek Josefa Volfa, v němž se nyní mnohem detailněji vrací k tématu projektu celosvětové organizace slovanských zednářů, protože zde mimo jiné nacházíme text dopisu adresovaného Masarykovi s výzvou, aby napsal české dějiny a stručný životopis mistra Jana Husa.²⁶ Idea boje za nezávislost českého království nebo republiky nevzešla jenom z Masarykových osobních úvah, protože již v roce 1914, tedy před jeho odchodem do exilu, stejnou myšlenku vyjadřoval svobodný zednář českého původu, spiritus agens sdružení slovanských zednářů, Maxmilián Kirchmann.²⁷ Po pravdě řečeno, v řeči posledně zmíněného se ozývají také ostře antiklerikální tóny jednak v konstatování nepřátelství instituce katolické církve vůči zednářům, jednak v poukazu na žehnání zbraní. Osamostatnění původní

²⁴ „Americký tisk o našem zednářství,“ SZ 3 (1929): 11–12, (redakční příspěvek bez uvedení autora).

²⁵ Srov. „Lóže P. J. Šafařík, Košice, zpráva o činnosti 1928–29,“ SZ 3 (1929): 25.

²⁶ Josef VOLF, „Svaz Jan Hus Slovanských Svobodných Zednářů. (Deska, kreslená 5. X. 1928 v Lóži Národ),“ SZ 3 (1929): 34–37. Na straně 36 nacházíme znění onoho listu ze dne 29. 6. 1914: „Hlouček Českoamerických Svobodných Zednářů puzen vlasteneckým citem a láskou k vlasti české prodchnut, se seskupil, utvořiv Svaz Jan Hus Slovanských Svobodných Zednářů, jehož předním účelem jest seznamovati svět, najmě Ameriku, s veleduchy slovanskými – předně českými. Naskytuje se nám příležitost prvního výstupu na Panamské Mezinárodní Výstavě v městě San Francisku, státu Kalifornie, příštího roku odbývané, a tu rozhodnuto oslaviti 500letou památku upálení Mistra Jana Husi jadrnou přednáškou věhlasným americkým řečníkem a pak rozdáním dějin národu českého s přílohou životopisu našeho mučedníka, arcif vše v jazyku anglickém. Utíkáme se k Vám, co ve světě věhlasnému muži se žádostí, byste laskavě v tomto úkolu nám vypomohl radou a sepsáním zmíněné knihy, arcif ve velmi zkrácené formě, ale jasně. – Ochotni jsme námahu Vaši dle vlastního určení finančně nahraditi. Nemáme v tom oboru znalosti a odtud se úplně spoléháme na Vaši laskavost, s dalším po navržení vlastních návrhů, u Vás tak kompetentních. Nadějíce se brzké Vaši odpovědi, znamenám se za Svaz Jan Hus Slovanských Svobodných Zednářů Maximilian Kirchmann, tajemník. P. O. b. 678. Gary, Indiana. U. S. A.“

„Dopis vznikl na ustavující schůzi dne 6. 7. 1914.“

²⁷ „Překvapení z nenadálých událostí jeví se z provolání, jímž Kirchmann své číslo 1. (soukromé) zakončuje. Nadepsal je ‚Válka‘ a vykládá v něm, třeba je proti válce, že se musí oslaviti památka Husova a že se musí pomoci staré vlasti k neodvislosti.“ Tamtéž, s. 37.

vlasti Kirchmannovi jako mnoha jiným splývalo s odporem ke katolické církvi. Otázkou ovšem je, zda právě toto mohl být trvalý postoj, na němž by se dlouhodobě všichni prvorepublikoví čeští zednáři shodli, když mezi nimi bylo nemálo osob, které byly přinejmenším „papírovými“ katolíky.²⁸

Poslední místo, kde se hovoří o „velikém prezidentu Masarykovi a jeho ministru zahraničí Edvardu Benešovi“, jsou zprávy z ciziny, v nichž se mimo jiného dočteme o vzájemném smířování národů Československa.²⁹

4. ČTVRTÝ ROČNÍK 1930:³⁰ MASARYK JAKO VZOR ÚCTY K BIBLI

Uvážíme-li, že v tomto roce slavil prezident Masaryk osmdesátiny, pak by nás rozhodně nemělo překvapit, že jeho jméno je nyní skloňováno mnohem častěji než v předchozích letech. Ještě předtím ale upozorníme na změnu, spočívající v osobě šéfredaktora, jímž se stal evangelík Rudolf Jordan Vonka. S posledním údajem souvisí také značný nárůst počtu stran a již skutečně pravidelná periodicitu vycházení jednotlivých čísel.

Osmdesátiny hlavy státu byly pro české svobodné zednáře událostí velkého významu, o čemž svědčí i skutečnost, že hned první příspěvek je blahopřáním Masarykovi.³¹ Jasně se konstatuje, že T. G. Masaryk zed-

²⁸ „Ve všech lóžích bychom našli jedince, kteří byli sice organizováni v katolické církvi, ale jejich vztah k náboženství byl velmi vlažný, jako u většiny českých intelektuálů té doby. Něco jiného platí pro příslušníky protestantských církví, u nichž se zednářství a aktivní víra nijak nevyklučovaly. České zednářství rozhodně nebylo militantně antikolické, byla v něm řada matrikových katolíků, a pokud došlo k nějaké diskusi na adresu katolické církve, pak vždy jen jako obrana.“ Čechurová, *Čeští svobodní zednáři*, s. 166. Po prozkoumání dvanácti ročníků *Svobodného zednáře* můžeme poslední autorčino tvrzení v zásadě potvrdit.

V průběhu komunistického pronásledování a po roce 1990 se postoj českých regulérních svobodných zednářů vůči katolické církvi výrazně posunul směrem k respektu a toleranci především kvůli sdíleným strážním, nepochybně také díky ekumenismu či mezináboženskému dialogu a konečně proto, že se přestal projevovat bývalý nesmlouvavý politický katolicismus.

²⁹ Srov. R. Kd., „Zprávy z ciziny,“ *SZ* 3 (1929): 59–62, zde 61.

³⁰ Celkový počet stran je 160.

³¹ Srov. „Osmdesáté narozeniny pana presidenta Československé republiky, Tomáše G. Masaryka,“ *SZ* 4 (1930): 1–3 (autor neuveden).

nářem nebyl před rokem 1914 ani nikdy potom. Zároveň je cítit, jak silně by po jeho příslušnosti k jejich organizaci čeští zednáři toužili.³²

Následuje zpráva o **společné audienci představitelů českých a německých zednářů v Československu u hlavy státu a o jejich společném blahopřání**.³³ Určitě není bez významu, že Masaryk zednářské špičky přijal. Zároveň se jasně potvrzuje Masarykovo nečlenství i jeho určitý uctivý odstup od tohoto svým způsobem necírkevního řádu.³⁴ V ročníku je řada zpráv o průběhu oslav Masarykových kulatin v jednotlivých lóžích a o příslušných „kresbách“ nebo „deskách“, tedy přednáškách.

Jako teology nás zaujal článek o místu Bible v zednářské spiritualitě, který vznikl na základě publikace jednoho amerického zednáře.³⁵ Ur-

³² „První prezident vyvedl český národ z nesvobody občanské. Tato nesvoboda znamenala také nesvobodu svobodného zednářství. Svoboda občanská a svoboda zednářská jsou jenom částí svobody plné, o které se pan prezident vyjádřil, že jest jí našemu národu potřebí, že jest nám potřebí svobody a svobody, svobody čím dál větší. Svobodné zednářstvo české a slovenské národnosti vidí v prezidentovi nejen hlavu státu, nýbrž muže, jenž celým životním dílem prokázal, že by mohl býti opášen zednářskou zásterou od hodiny. Před válkou bránily mu býti zednářem nekonstituční zákony staré monarchie, po válce mu zabránily ohledy na mnohotvárnost zřízení v obnoveném československém státě. Co vykonal a metody, jichž při své práci užíval, může přijímati svobodné české zednářství bezvýhradně.“ Tamtéž, s. 1.

³³ Srov. „President T. G. Masaryk o zednářství,“ (zpráva o blahopřání TGM), SZ 4 (1930): 21–22 (autor neuveden). – „V podvečer svých osmdesátých narozenin dne 4. března 1930 přijal pan prezident representanty československého zednářstva, kteří mu přišli jménem řádu blahopřát. Za V. L. Československou blahopřáli mu bratři Velmistř a Nejvyšší vůdce. Za německé bratry Velmistř bratr Katz a Velký Tajemník bratr Günthersberger. – Pan prezident poděkoval za blahopřání a projevil živý zájem o činnost zednářstva v Československu. V rozhovoru projevil: „Já jsem o zednářství, o jeho dějinách a o podstatě mnoho četl; v dřívějších letech jsem byl několikrát vyzýván, abych vstoupil do zednářského svazu. Neudělal jsem to proto, protože jsem vše, co po svých členech zednářství žádá, považoval za samozřejmou povinnost.“ (s. 21)

³⁴ V dané souvislosti se sluší připomenout, že zhruba o dva roky dříve čeští zednáři chtěli jednu novou lóži nazvat Masarykovým jménem, což pan prezident poměrně rezolutně odmítl. Určitě nedávalo smysl, aby se takové uskupení jmenovalo po žijícím člověku. Lóže pak dostala titul „Pravda vítězí“, což je heslo z prezidentovy standardy. Srov. ČECHUROVÁ, *Čeští svobodní zednáři*, s. 121–122.

³⁵ Srov. „Zednářství a Bible. S použitím úvahy, kterou napsal bratr James E. Craig a kterou vydal Board of General Activities při Velké lóži státu new-yorského,“ SZ 4 (1930): 48–55 (český autor neuveden). O Bibli se v tomto článku hovoří na více místech jako o nedílné součásti zednářské identity. Její lektura však nemá být „dogmatická“. „Zednářský slovník praví o Písmu, že je to Velké světlo Královského umění. Nejednou padlo v řadách zednářských slovo, že jde o Největší zednářský Symbol a Největší Světlo.“ Tamtéž, s. 49.

čitě není nahodilé, že **Masaryk je zmíněn jako vzor vztahu k Písmu**.³⁶ Nezajímavá rozhodně není pasáž stručně vyjadřující poměr zednářů ke konfesím a náboženstvím, jež v daném bratrstvu musí zůstat soukromou záležitostí bratří.³⁷ V zájmu vytváření nadnáboženské a nadkonfesní harmonie jde o víru v Boha stvořitele a pořadatele světa, svým způsobem o to, co osvícenci definovali jako přirozené náboženství. Ten, kdo zná Masarykovo pojetí vztahu k Bohu stvořiteli, jeho přesvědčení o nesmrtnosti duše, nemůže nekonstatovat, že stojí před religiozitou velmi podobnou té, která charakterizuje nezanedbatelnou část regulérních svobodných zednářů. Též Masarykův často vnitřně protřpěný respekt k evangelické církvi i k poctivé a upřímné katolické víře opět souzní s postojem zednářů, byť stejně jako oni vystupoval značně kriticky vůči politickému katolicismu posledních desetiletí rakouské monarchie. Averze k politickému katolicismu pochopitelně zůstala jeho rysem i za první republiky, což ale neznamena, že by neměl úctu k pokorné katolické zbožnosti, která byla charakteristická i pro jeho matku.³⁸

V článku o zednářství a politice se konstatuje, že není správné vylučovat nikoho z národa kvůli příslušnosti k nějaké straně, jak to dokládají příklady Kramáře a Masaryka.³⁹ Výše jsme mohli vidět, jak stranickost

³⁶ „Říká se, že bible je kniha knih. Kdo hledá, nalezne v Písmu mnohdykrát uklidnění. O prezidentu Masarykovi je známo, že je horlivý čtenář Písma. Sám o sobě to vyznal již před válkou.“ Tamtéž, s. 48.

³⁷ „Na třetím místě sluší zdůraznit, že roku 1717 byl učiněn nový krok v úpravě vztahu svobodného zednářství k náboženství. Místo staré a strohé pravověrnosti a místo dovolávání svaté Trojice, jak bylo zvykem v starém zednářství, nastoupil výraz universalnosti v náboženském názoru, jenž až dodnes zůstal příznačným rysem moderního svobodného zednářství. Andersonovy ‚Konstituce‘ z roku 1723 zdůrazňují, že se svobodní zednáři zavazují jedině k tomu náboženství, v němž se mohou všichni lidé shodnouti, zachovávající si osobní názor pro sebe.“ Tamtéž, s. 52. – Je tudíž zřejmé, že rok 1717 znamenal odklon od církevní pravověrnosti, u anglických zednářů pochopitelně vzhledem k anglikánské církvi, dřívějších svobodných zednářů k přirozenému náboženství, přičemž se ale členství v církvi jednotlivých bratří respektovalo.

³⁸ Srov. Pospíšil, *Masaryk iritující a fascinující*, s. 69–135. Srov. také Marek Šmíd, „Recenze: C. V. Pospíšil, *Masaryk iritující a fascinující*, Praha: Karolinum, 2018,“ *Studia theologica* 21, č. 3 (2019): 203–205. Obáváme se, že tuto v knize C. V. Pospíšila velmi zřetelně vyjádřenou distinkci recenzent nebyl s to postřehnout, když dle našeho soudu neoprávněně tvrdí mimo jiné to, že Pospíšil prezentuje nesprávně Masarykův poměr k prvorepublikovým katolíkům. Pospíšilův popis možná může někomu připadat nezvyklý, nicméně se opírá nejenom o Masarykovy výroky, nýbrž také o velmi kvalitní druhotnou historickou literaturu.

³⁹ Srov. J. Sk. „Zednářství a politika,“ *SZ* 4 (1930): 76–77.

některých zednářů narušovala bratrství kupříkladu v případě Karla Čapka.

Určitě by bylo chybou opomenout příspěvek významného českého historika a také diplomata Kamila Krofty, který mimochodem významně přispěl k určitému narovnání vztahů mezi Prahou a Vatikánem, o práci kolegy historika Pekaře,⁴⁰ jehož dílo je vnímáno velmi pozitivně zejména z metodologického hlediska. Určité výhrady zaznívají na adresu jeho konzervativismu. V daném kontextu je pochopitelně zmíněno i Masarykovo pojetí českých dějin, o němž se uctivě a diplomaticky konstatuje, že jde o vědecky přínosnou záležitost. Víme, že Masarykova interpretace byla nesena spíše politickou potřebou, nežli opravdovým historickým bádáním, což určitě mělo v dané době svůj smysl a význam. Nemůžeme se ovšem divit, když profesionální historik a zednář Krofta vůči posledně zmíněnému myšlenkovému směřování projevuje určitou, svým způsobem odborně motivovanou zdrženlivost, a to bez náznaků jakéhokoli nekritického oslavování.

Ponecháme-li stranou četné projevy úcty k osmdesátníkovi,⁴¹ zaujme nás jistě článek o problematice trestu smrti, v němž nepodepsaný autor informuje o široké diskusi na dané téma v jednotlivých lóžích. I na tomto základě se pak jasně staví **proti aplikaci ultimativního řešení kriminálních činů, přičemž zmiňuje také Masarykovu dceru Alici.**⁴² Je známo, že prezident Osvoboditel byl z politických důvodů nucen v několika málo případech takovýto ortel podepsat, nicméně osobně byl silným odpůrcem ultimativního způsobu řešení kriminálních skutků.

5. PÁTÝ ROČNÍK 1931:⁴³

PRVNÍ PŘÍPITEK BYL VŽDY NA „BRATRA BEZ ZÁSTĚRY“

Jako v předchozím ročníku byl i nyní šéfredaktorem evangelík, Rudolf Jordan Vonka. První výskyt jména Masaryk se objevuje v článku o po-

⁴⁰ Srov. Kamil KROFTA, „Josef Pekař,“ SZ 4 (1930): 80–81.

⁴¹ Srov. Josef JAHODA, „Ratejna (recenze),“ SZ 4 (1930): 81–82. – Mluví se o povídkách: „Čtyři léta“ a „Jak ho máme rádi“ – popis přílnutí lidových vrstev k TGM; „Zprávy z Lóže Dobrovský,“ SZ 4 (1930): 122 – Na počest osmdesátní hlavy státu byl uveden třídní cyklus přednášek.

⁴² Srov. „Zločin a trest,“ SZ 4 (1930): 100–104, zde 101 (autor neuveden).

⁴³ Celkový počet stran je 188.

čátečních letech Lóže Národ. **Tichý souhlas prezidenta se zednářskou činností měl být mimo jiné také výrazem smíření mezi zahraničním a domácím odbojem v letech 1914–1918.**⁴⁴ Zpočátku svým způsobem narychlo vzniklé české zednářství teprve hledalo svou tvář, a proto měla práce lóže podobu, jakou členové znali ze spolkové činnosti.⁴⁵

Druhý příspěvek je vlastně blahopřáním k jedenaosmdesátinám hlavy státu.⁴⁶ Máme nyní šanci nahlédnout do zasedání českých lóží v oněch letech, protože se dozvídáme, že **první přípitek u společného stolu byl na T. G. Masaryka.**⁴⁷ Zmínka o jeho nazírání všeho *sub specie aeternitatis* představuje výraz recepce Masarykova náboženského myšlenkového poselství.⁴⁸ Připomíná se rovněž příspěvek svobodných zednářů k boji za národní samostatnost. **V tomto článku poprvé zaznívá titul: „bratr bez zástěry“,** přičemž zároveň padne slovo také o Masarykových výhradách k současné společenské roli zednářství.⁴⁹ Máme před sebou tedy jakoby v kostce vyjádření esenci vztahu českých regulérních svobodných zednářů k T. G. Masarykovi a zároveň určitou formu oficializace titu-

⁴⁴ Není vyloučeno, že se zde nenápadně potvrzuje to, co jsme konstatovali výše ohledně prvních let českého zednářství, v němž ne všichni byli plně nakloněni prezidentu Osvoboditeli, a to i na základě určitého napětí mezi vnitřním a zahraničním odbojem.

⁴⁵ Antonín VOJAN, „Syllabova Lóže Národ,“ SZ 5 (1931): 20–24. – „Slabina po té stránce, že život lóžový v počátcích spočíval značně na zvyklostech schůzí spolkových a politických. Neměl-li však sbor mužů, seskupených v L. Národ, Chrámu a neměl-li zjevného praporu, měl korouhev neviditelnou, již duchovně třímál br. Rašín, uznaný vůdce domácího odboje. Tichý souhlas prezidenta Masaryka ke vzniku čs. zednářství stává se pak symbolem spolupráce obou odbojů.“ (s. 20) – V článku jsou míněny Syllabovy přednášky v rámci lóže o Masarykovi.

⁴⁶ Srov. „První přípitek,“ SZ 5 (1931): 38–39 (autor neuveden).

⁴⁷ „Patří-li nejvyššímu představiteli naší republiky prezidentu Masarykovi při každé naší Bílé tabuli první přípitek, pak jest také naší samozřejmou povinností státí v první řadě těch, kdož při Masarykových narozeninách projevují mu úctu a obdiv k jeho životnímu dílu.“ Tamtéž, s. 38.

⁴⁸ „Vědomí této práce ‚sub speciei aeternitatis‘ a její imponantní šíře a intensita dodává životnímu úsilí Masarykovu podivuhodné vnitřní jednoty a zařazuje jej do galerie našich velikých dějinných postav jako závěrečný článek buditelského řetězu.“ Tamtéž, s. 38.

⁴⁹ „Československé bratrstvo zednářské do svých srdcí již dávno vepsalo jméno tohoto muže, který jest mu také **vzácným příkladem bratra bez zástěry.** Jeho starší zdrženlivé projevy o funkci zednářství v nové době kladly důraz na práci veřejnou, neznamenajícíce však výslovné odmítání tajné práce na půdě našich Dílen. Během odboje měli Masaryk, Štefánik, Beneš i jiní příležitost oceniti význam řádu pro akci osvobozenkou a jak jsme ujištěni, prezident Masaryk sleduje vývoj československého zednářství s trvalým zájmem.“ Tamtéž, s. 39.

lu: „bratr bez zástěry“, který mohl být někým vysloven i dříve, nicméně právě od roku 1931 má pro české zednáře povahu téměř závaznou. V předchozích ročnících *Svobodného zednáře* jsme na uvedené označení prezidenta Masaryka nikde nenarazili. Ač sám do lóže nikdy nevstoupil, čeští zednáři ho přesto chtěli za každou cenu nějak uvést do svého středu, a proto mu udělili tento z jejich hlediska nesmírně čestný titul, kterým – pokud je nám známo – u nás nebyl poctěn nikdy nikdo jiný.⁵⁰

Další zmínky mají ryze celebrativní povahu, protože k tomu, co bylo doposud zjištěno, v zásadě nic nového nepřinášejí, a proto se spokojíme s jejich výčtem v poznámce pod čarou.⁵¹

**6. ŠESTÝ ROČNÍK 1932:
„HLEDEJTE NEJPRVE BOŽÍ KRÁLOVSTVÍ A JEHO SPRÁVEDLNOST,
A VŠE OSTATNÍ VÁM BUDE PŘIDÁNO“⁵²**

Ještě předtím, než se zaměříme na výskyty jména T. G. Masaryk, upozorníme na zajímavou zprávu, kterou *Svobodný zednář* převzal z tehdejšího moravského katolického tisku.⁵³ V roce 1932 bylo totiž zednářství přísně zakázáno nejen v SSSR, ale také v Musoliniho Itálii a Francově Španělsku.⁵⁴ Jedná se o jasný doklad nesmiřitelného nepřátelství totalitních režimů vůči Královskému umění.

⁵⁰ Dlužno ovšem podotknout, že třeba úcta českých zednářů k Josefu Dobrovskému, který také členem jejich organizace nebyl, má velmi podobný ráz. Je po něm pojmenována jedna lóže. O Janu Amosi Komenském se celosvětově hovoří jako o předchůdci zednářství. Jako Jan Křtitel byl předchůdce Krista, tak Jan Amos Komenský je považován za „Jana Křtitele“ zednářství.

⁵¹ „Zprávy,“ SZ 5 (1931): 55 (autor neuveden). – Poděkování B. Ch. Cabanne, sekretáře L. La République v Paříži za udělení čestného členství v L.. Komenský. Vyznamenaný a vyzdvihl „velkého Masaryka“.

„Zprávy z Lóže Jan Amos Komenský,“ SZ 5 (1931): 67 (autor neuveden). – Přednáška o Masarykově velmi pozitivním vnímání dětství a nutnosti výchovy.

„Zpráva tajemníka Lóže Národ,“ SZ 5 (1931): 82. – Osmdesátiny TGM vyvolaly v členstvu velkou aktivitu.

⁵² Celkový počet stran je 192. Šéfredaktorem byl jako v předchozím ročníku R. J. Vonka.

⁵³ Srov. „Profesor Masaryk zednářem,“ Čech, 1905, č. 205, 28. července 1905, s. 3–4 (autor neuveden).

⁵⁴ „Katolický tisk se hrozí,“ redakční zpráva, SZ 6 (1932): 10. Údaj obsažený v časopise *Moravský přítel lidu*, podle něhož tehdy v Československu mělo existovat 12 000 zednářů, bylo opravdu mnohonásobně nadsazené. Podle údajů, které jsou dnes k dispozici, čeští, němečtí a maďarští zednáři mohli společně čítat kolem tří tisíc osob.

Z našeho hlediska je nesmírně zajímavý **příspěvek o zbožnosti vůdcích postav zednářství**.⁵⁵ Dozvídáme se zde, že první povinností zednáře je milovat nade vše Boha stvořitele – Velkého Architekta.⁵⁶ Nadkonfesní a necírkevní pojetí zednářství bylo a je motivováno snahou o budování přátelských vztahů mezi věřícími různých náboženství, což by mělo předcházet válkám.⁵⁷ V dané souvislosti se pochopitelně objevuje také zmínka „bratra bez zástěry“ a jeho náboženského poselství, v němž se podtrhuje etický aspekt, především pak **Masarykova zásada**⁵⁸: **„Hledejte nejprve království Boží a spravedlnosti jeho, a vše ostatní vám bude přidáno.“**⁵⁹ S oním masarykovským necírkevním náboženstvím pak souvisí imperativ pracovat ustavičně na sobě i na zlepšení obecných poměrů, což bychom definovali jako úsilí o společné dobro, které je

⁵⁵ Srov. F. D. (Jan Amos Komenský), „Zbožnost vůdcích zednářských osobností,“ *SZ* 6 (1932): 72–73, 169–171, 178.

⁵⁶ „... jest první známkou poctivého svobodného zednáře a tudíž i jeho první povinností Pána Boha, Tvůrce světa, poznávati, jeho se báti a jej nade vše milovati, jemu z celého srdce děkovati a jemu sloužiti, býti tudíž pravým křesťanem a přítelem náboženství, daleko vzdáleným všeho atheismu.“ Tamtéž, s. 72.

⁵⁷ „Snahu o náboženskou snášlivost pokládá Cornova za velikou zásluhu svobodných zednářů. Napsal: ‚A kdyby tato jistě v mnohém ohledu chvalitebná instituce svobodných zednářů neměla žádné jiné zásluhy než tu že jsou přijímáni bratři různých náboženství, aby pracovali společně pro blaho lidstva, čímž se i snášlivost, naším Spasitelem tolik vychvalovaná, rozšiřuje, již to by bylo dosti.‘“ Tamtéž, s. 72.

Ignác Cornova SJ, 25. 7. 1740 – 25. 7. 1822, byl český jezuita, osvícenec a také člen zednářské lóže. Srov. František KUTNAR, „Život a dílo Ignáce Cornovy,“ *Český časopis historický* 36 (1930): 327–350, 491–519.

⁵⁸ „Nikdy jsem si nedělal starosti, že nebudu mít co jíst; věřil jsem, že jde-li člověk za svým slušným cílem, nemůže zůstat bez pomoci. Jak říká Ježíš: hleďte napřed království božího, a to ostatní vám bude přidáno.“ Karel ČAPEK, *Hovory s T.G.M.*, Praha: Fragment, 2009, s. 74.

⁵⁹ „K poslušnosti v řádu je nevedla pouze víra nebo disciplína, nýbrž bezpečné vědomí a naší sobecké a hmotářské době přímo nepochopitelný pocit solidarity. Chceme-li pochopit, v čem záležela jejich hlavní idea, přečtěme si, co se i Dru T. G. Masarykovi nejvíce zalíbilo u Krista: ‚Hleďte nejprve království Boží a spravedlnosti jeho, a vše ostatní vám bude přidáno.‘ – K tomu si připojme Masarykovu radu, že má být naším zásadou snaha o stále zdokonalování člověka a lidstva po všech stránkách života: soukromého i veřejného, vnitřního i zevního, hmotného i duchovního, rozumového i citového, a máme před sebou základní ideu nejen zednářství našeho, nýbrž i zednářství dob nejstarších, všeho snažení lidstva od dob nepamětných.“ F. D. (Jan Amos Komenský), „Zbožnost vůdcích zednářských osobností,“ *SZ* 6 (1932): 72–73, 169–171, 178, zde s. 170.

vnímáno jako „socialismus“.⁶⁰ Takto pojímaný „socialismus“ rozhodně nemá nic společného se zneužitím daného slova komunistickými totalitáři, kteří se nám snažili vnutit mínění, podle něhož by právě jejich „ráj za ostnatým drátem“ měl být tou jedinou, nejvyšší a pravou formou socialistického štěstí.

Neměli bychom si ale dělat iluze, že všichni svobodní zednáři by byli srozuměni s vírou v Boha stvořitele – Velkého Architekta, protože zejména ve francouzské větvi tohoto myšlenkového směřování od sedmdesátých let předminulého století povinnost úcty k Bohu přestala být v regulích závazná. Pochopitelně i v českém a slovenském prostředí se našli zednáři, kteří přijímali etickou stránku hnutí, zároveň však Velkého Architekta brali spíše jako folklórní úlitbu starým osvěcenským zvyklostem.⁶¹ Svoboda vyznání a názoru je sice jednou z hlavních zásad zednářství, může to však vcelku pochopitelně způsobovat potíže ve vztahu některých z nich k identitě zmíněné organizace.

Z uvedeného hlediska rozhodně není bez významu blahopřání k šedesátinám (pětašedesátinám?)⁶² Františku Václavu Krejčímu,⁶³ který jakožto poslanec a senátor, význačná postava „Volné myšlenky“,⁶⁴ sociál-

⁶⁰ „Je to podobno Masarykovu přesvědčení, že pokrokový člověk, je-li náboženský, má se snažiti o lepší náboženství, myslitel o vyšší etiku v sociálním směru o vyšší sociální cit, o čistší socialismus. Ale to nejsou myšlenky teprve naší doby; ony převládaly již ve starých hutích svobodných zedníků a přešly proto i do zednářské symboliky. Ku práci bylo potřebí páky, dláta a kladiva; a pravítka, kružítko a úhelnice. V symbolice má toto náčiní duchovní význam: páka symbolisuje inteligenci a rozumný postup; dláto je symbolem dovednosti, kladivo symbolem nesmrtelné síly; kružítko symbolisuje myšlenky všeobecného bratrství, pravítko umírněnost a skromnost; úhelnice přímost a pravost lidského srdce a dokonalost i moudrost. Leč v hutích byly též rýsovací desky Mistrů, ale také takováto nebo jim podobná naučení: „Abys dobře užil života, pamatuj na smrt!“ – „Poznej sebe sama! Obáváš-li se, že ti budou zjeveny tvoje chyby, špatně se ti povede mezi námi!“ – „Bojíš-li se, nechod' dále!“ – „Vede-li tě zisk, odejdi!““ Tamtéž, s. 178.

⁶¹ Srov. např. Čechurová, *Čeští svobodní zednáři*, s. 124.

⁶² „F. V. Krejčí dožil se 4. října 1932 plně šedesátky,“ SZ 6 (1932): 172 (autor neuveden). Uvážíme-li datum narození oslavence, vyvstává otázka, zda se ve skutečnosti nejednalo o pětašedesátiny.

⁶³ Narodil se 4. října 1867 v České Třebové a zemřel dne 30. září 1941 v Praze. Čeští spisovatelé konce 19. a počátku 20. století, Praha: Československý spisovatel, 1982³, s. 145–148.

⁶⁴ „... alespoň neoficiálně lóže Komenský dospěla k závěru, že členství ve Volné Myšlence, kde byla řada jejích bratrů, i když méně exponovaných, se považuje za rušení klidu v lóži. Toto dvojí členství však nebylo striktně formálně vyloučeno, jak tomu

ní demokrat a ateista vedl s Masarykem debaty na téma náboženství.⁶⁵ O F. V. Krejčím a jeho postoji k náboženství se tam říká:

Imponoval nám, třebaže tehdy nám slova jeho chutnala jako hořký nápoj, když se s Masarykem zahloubával do podstaty vnitřního českého života: je náboženská či není náboženská?⁶⁶

Blahopřání ano, souhlas v mnohém ano, nicméně nikoli v postoji k náboženství. Tam se alespoň ti zednáři, kteří smýšleli jako pisatel textu, přidávají na Masarykovu stranu. Máme tudíž v rukou jasný doklad recepce Masarykovy náboženskosti. Zároveň je patrné, že poměr regulérních svobodných zednářů k organizaci Svobodná myšlenka nebyl rozhodně tak přímočarý a bezproblémový, jak by se mohl někdo neinformovaný svým způsobem předsudečně domnívat.

Další výskyty Masarykova příjmení mají spíše oslavný, případně dokumentační ráz, a proto se spokojíme jen s jejich výčtem v poznámce pod čarou.⁶⁷

bylo u některých jiných spolků a společností, včetně komunistické strany.“ Čechurová, *Čeští svobodní zednáři*, s. 167.

⁶⁵ Na tomto místě je třeba upozornit na jiného Františka Krejčího (1858–1934), profesora filosofie na Filosofické fakultě v Praze, Masarykova kolegu, „papírového katolíka“, pozitivistu a také ateistu. Srov. např. František KREJČÍ, *O filosofii přítomnosti*, Praha: Laichter, 1904, s. 19; František KREJČÍ, *Filosofie posledních let před válkou*, Praha: Laichter, 1918, s. 14–15. Jestliže Krejčí odmítal víru a kněžské „zprostředkování“, jestliže vnímal filosofii jako cestu k překonání tradičních forem náboženskosti, pak s ním v této věci Masaryk určitě souzněl. Nicméně zásadní rozdíl mezi nimi tkvěl v tom, že Masaryk hovořil o Bohu jako jasné danosti a své laické náboženství (praktické křesťanství bez ortodoxie) se snažil uvádět v soulad s vlastní vědeckostí, s určitou formou umírněného a limitovaného pozitivismu. Krejčí naproti tomu zahajoval své přednášky tvrzením, že Bůh není. Srov. Stanislav POLÁK, *T. G. Masaryk. Za ideálem a pravdou 4 (1900–1914)*, Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2005, s. 209; POSPÍŠIL, *Masaryk iritující a fascinující*, s. 41. Snad se sluší připomenout, že F. Krejčí byl také čestným předsedou organizace Volná myšlenka. Srov. František KREJČÍ, *F. Krejčí Volné myšlenky, projevy předsedy Volné myšlenky československé*, Praha: Volná myšlenka, 1934. Pokud jde o jeho život, srov. Josef KRÁL, *František Krejčí*, Praha: Česká akademie věd a umění, 1935.

⁶⁶ Tamtéž, s. 172.

⁶⁷ J. VONKA, „Recenze: F. V. Krejčí: *česství a evropanství*. 1931. Nakladatel ‚Orbis‘. Str. 219,“ *SZ* 6 (1932): 14. – Masaryk je v Krejčího knize označen za jednoho z největších současných Evropanů.

„Francouzský list *L'Europe Nouvelle* v čísle ze 16.1. napsal o dr. Scheinerovi,“ *SZ* 6 (1932): 18 (autor neuveden). – „... je zásluhou Masarykovou, že Československo si uchovalo pořádek, státní jednotnost a sociální mír.“

ZÁVĚR

Jestliže v úvodu bylo rozdělení materiálu, jež představuje dvanáct ročníků periodika *Svobodný zednář*, na dvě poloviny motivováno mimo jiné také rokem nástupu Adolfa Hitlera k moci, pak je třeba konstatovat, že výskyt příslušného jména je v prvních ročnících velmi sporadický, až na rok 1932, kde se s ním setkáváme vícekrát. Například se výslovně tvrdí, že Hitler slibuje německým zednářům likvidaci.⁶⁸ Zarážející je ovšem konstatování, že v tomto roce někteří nacionalisticky ladění němečtí zednáři Hitlera podporovali.⁶⁹ Inu jedna věc jsou oficiální postoje lóží, jinou záležitostí bylo osobní smýšlení jednotlivých členů, protože nacionalistický mesianismus Adolfa Hitlera coby sen o světové velikosti byl pro většinu Němců obrovským pokušením. Pro nás je důležité, že onen předěl jsme zvolili sice intuitivně, nicméně oprávněně. Je také zřejmé, že v českých zednářských kruzích bylo o Hitlerovi a jeho idejích jasno hned

„Zpráva o činnosti L., P. Jos. Šafařík Košice za rok 1931,“ SZ 6 (1932): 54 (autor ne-
uveden). – Přednášky: „Křižke: Masaryk filosof; Sepeši: Masaryk a maďarské zed.
v Československu.“

B. HNÁTEK, „Učitel – zednář,“ Kresba z Dílny „Jan Amos Komenský“, SZ 6 (1932):
110–111. – „Učitel zednář vede žactvo k demokracii, k snášenlivosti třídní, národnostní
a náboženské. Masaryk napsal: ‚Není u nás mnoho lidí, kteří těch, s nimiž nesouhlasí,
dovedou si vážit, ba i mít rádi.‘“ (s. 111)

Rudolf J. VONKA, „Recenze Lennhoff, *Internationale Freimaurer-Lexikon*, Amalthea Ver-
lag, Wien. 224 Kč,“ SZ 6 (1932): 121–122. – „Jest tu obsáhlé heslo Böhmen, Prag, Tche-
chische Nation, Tschechoslovaekai a Masaryk.“

⁶⁸ Srov. SZ 6 (1932): 9, 28, 61. – Vesměs se jedná o zprávy:

„Nechápeme proto, proč je pronásleduje v Itálii Mussolini a v Maďarsku Bethlen
a proč jim slibuje zmar Hitler...!“ – zpráva, s. 9.

„Paní Ludendorffová napsala knihu, v níž dokazuje, že Luther, Lessing, Mozart a Schil-
ler nezemřeli přirozenou smrtí, nýbrž byli zavražděni, a to vesměs svobodnými zed-
náři a židy... A pak se divte, že za Hitlerem jdou miliony lidí, když žena německého
vojevůdce může dát tisknout takové blbosti!“ – zpráva, s. 61.

Každý, kdo si zahrává s pomluvou, podle níž zednáři zlikvidovali W. A. Mozarta,
nechť zalistuje v SZ, protože zde narazí na zprávy o mozartovských slavnostech, na
nichž se v Praze účastnili jak čeští, tak němečtí zednáři, obdivovatelé velkého skladate-
le, a to bez stínu jakéhokoli nepřátelství.

⁶⁹ O názorovém ladění členstva se k našemu překvapení dozvídáme: „Jest na příklad
známo, že většina německých Lóží v Československu má zabarvení nacionalistické,
rovněž tak v Německu sympatisuje většina zednářů s Hitlerem ... Naproti tomu jest
mnoho Lóží, jejichž směr je pokrokový a má často silnou notu sociální. Československé
Lóže nemají ostře vyhraněného směru a kolísají mezi konservativností a pokrokovos-
tí.“ – zpráva, SZ 6 (1932): 28.

od začátku, zatímco v německých lóžích zejména v Říši to v roce 1932 ovšem názorově ještě tak krystalické nebylo.

Pokud se jedná o naše vlastní téma, pak v prvním ročníku, tedy do roku 1927 jsme ve *Svobodném zednáři* nenarazili na Masarykovo jméno ani jednou. Zdá se, že zpočátku měli čeští zednáři jiné starosti. V pozadí možná bylo určité zklamání příslušníků domácího odboje, který byl oním zahraničním odsunut výrazně stranou. Je tudíž evidentní, že poměr českých zednářů k Masarykovi patrně nebyl zejména zpočátku u každého z nich jen jásavě obdivný. Zároveň však víme, že v jednotlivých lóžích se v té době konaly přednášky na masarykovská témata.

Od roku 1928 počet výskytnů postupně narůstá. Velmi důležitý byl rok 1930 a oslava Masarykových osmdesátin, na níž se podíleli také němečtí svobodní zednáři u nás. Dobře známý **titul „zednář bez zástěry“ je doložen až v roce 1931, respektive 1932 a má oficiální ráz.** Minimálně od roku 1931, ale zřejmě již dříve, se zasedání každé lóže **zahajovalo přípitkem na T. G. Masaryka.** Opravdu zajímavé je především to, že zatímco většinová společnost brala **Masaryka** coby symbolickou postavu, která zaštiťovala existenci Československa, přičemž **jeho náboženskému poselství** se věnovala pozornost buď marginální, anebo vůbec žádná, **svobodní zednáři tento důležitý hlubinný rys Masarykovy osobnosti nejenom respektovali, ale také přijímali.** Dalo by se říci, že alespoň na základě toho, co jsme mohli pozorovat, vyjadřování poměru českých svobodných zednářů k prezidentu Osvoboditeli nabývalo s postupem let stále jasnější a někdy také vroucnější podobu.

Tomáš G. Masaryk on the Pages of the Monthly Periodical
Svobodný zednář (Free Mason) 1925–1932

Keywords: T. G. Masaryk; Free Masons; First Czechoslovak Republic; History; Religion; Theology

Abstract: The authors focus on an internal periodical of the Czech Free Masons from 1925 till 1932, i.e. until the year of Hitler's taking over power in Germany. They find that the relationship of the Free Masons to T. G. Masaryk was gradually being intensified. While the periodical never mentioned him over the period 1925–1927, from the following year on, occurrences of his name and expressions of honour towards him increased in number and in intensity. From the year 1931 onwards, his title "Mason without Apron" became official.

Czech Free Masons also accepted Masaryk's religious legacy which was contrary to what the majority in the society held.

prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D. (80 procent)
TF JU
Kněžská 8
37001 České Budějovice
cpospisil@volny.cz

Mgr. Bc. Veronika Řeháková, PhD. (10 procent)
TF JU
Kněžská 8
37001 České Budějovice
rehakova@tf.jcu.cz

Jan Sušer (10 procent)
HTF UK v Praze